

40. EGYETEM, BEGYETEM, TENGERTÁNC – VISSZA A KLIENSKÖZPONTÚ EGYETEMHEZ

Héjj Andreas

Szokták mondani, hogy „a végén csattan az ostor”. Nos, könnyen lehet, hogy az egész kötetből ez az írás fogja kiváltani a legélénkebb reakciót. („Ezt le mered közölni?” – kérdezte egy barátom. „Mitől kellene félnem?” – kérdeztem vissza.)

Héjj Andreas-t azóta ismerem, amióta a pécsi egyetemen tanít. Mi tagadás, kezdetben furcsának tűnt: amit mondott, mindig érdekes volt (és ezt nem sok emberről lehet elmondani), de gondolatvilága tőlem távolinak tűnt sok nézetétől idegenkedtem. A két évvel ezelőtti szegedi „Rogers-találkozó” – egy egyhetes, „Kultúrák közötti kommunikáció kreatív megközelítései” nevű személyközpontú összejövetel – jelentette a fordulatot: megéreztem, hogy Andreas olyan egyéniség, akire ráillik az ismert operett-sláger: „Mert a szív és az ész együtt mindenre kész!” (Talán nem tévedek, ha feltételezem, hogy a cikk címében a „kliensközpontú” jelző Carl Rogers-re és így közvetve az említett találkozóra is utal.)

Távol álljon tőlem, hogy az olvasót megpróbáljam a cikk elolvasása előtt befolyásolni, de elmondanám, hogy engem mi segít abban, ha meg akarom érteni Andreas-t. Andreas rendkívül alaposan dokumentálja írásait, és ezzel azt az érzetet kelti, mintha egy száraz tudományos értekezésről lenne szó. De amit leír, az mindenekelőtt az érzelmekre hat – és az érzelem furcsa jószág, ha elragad, az értelem gyeplőjével nehéz megfékezni. Vagyis, amikor olvasás közben úgy éreztem, hogy „na, végre, valaki kimondta” vagy éppen „hogy mondhat ilyet valaki”, akkor azt mondom magamnak: „nyugi, nyugi – a kérdés az: megalapozott ez az állítás vagy sem?” Tehát azt ajánlom az olvasónak, álljon ellent hirtelen felindulásának – a kritikátlan lelkesedésnek

épp úgy, mint a zsigeri elutasításnak. A megfontolt utazó több dolgot vesz észre. És Andreas-szal érdemes utazni.

Bolondját járatták manapság mindenkivel, aki az egyetem intézményének kötelezte el magát.

Bolognát járatták ezzel le.

Azt a Bolognát, ahol – hivatalosan már 1088-ban – Európa első egyetemét megalapították. Persze attól, hogy egy-két magiszter maga köré gyűjtötte lelkes hallgatóságát, még aligha beszélhetünk egyetemről, hisz akkor minden mai ezo-klub is egyetemi rangra emelkedne. „Az egyetemhez, mint testületi életformához, legalább három feltétel teljesülése elengedhetetlen” (Reiser, 2010, 13):¹

1. A magiszterek irányítása alatt folyó tudós tanulmányok.
2. A magiszterek és hallgatóik szolidáris közössége (ahogyan Koltai (2010) szerint a XV. században a pécsi egyetem magiszterei és hallgatói testületileg ragadtak fegyvert a keresztény Európába akkor beözönlő közel-keletiek ellen. (Vö. a történész pontosításával: Font, 2002, 474.).
3. Teljes függetlenség az állami és egyházi hatalommal – s a mai valószínűséget tekintetbe véve, az egész világot magának globalizáló nagytöke befolyásával – szemben.

Az egyetem legmeghatározóbb jellegzetessége épp ez a tökéletes függetlenség: csak az önrendelkezés és a saját maguk által, maguk közül megválasztott rektorok és dékánok vezette önirányítás létrejötte után beszélhetünk az *egyetem* megszületéséről. Ezt garantálták a pápai, császári és királyi bullákban megerősített privilégiumok. Így jöttek létre a híres egyetemek Bolognában, Párizsban és Oxfordban nagyjából egyidejűleg, a XIII. században. S ennek a csupán az igazságnak elkötelezett, a kutatás, a tan és a tanítás szabadságában munkálkodó közösségnek vet véget a Bolognáról elnevezett bomlasztási folyamat. A Német Egyetemi Rektori Konferencia 2001. februári határozata kendőzetlenül elárulja, hogy „az európai felsőoktatási térségre vonatkozó kezdeményezést nem maguk az egyetemek vetették fel, hanem az EU politikusai” (Német Egyetemi Rektori Konferencia, 2001). Még az EU parlament sem vitatta meg. Hogyan is zárul a 29 EU-hatalmasság által nemzeteik felhatalmazása nélkül

aláírt Bolognai Nyilatkozat? „Azt várjuk, hogy az egyetemek azonnal és pozitívan reagálnak javaslatainkra, és aktívan hozzájárulnak célkitűzéseink sikeres megvalósításához.” (Bolognai Nyilatkozat, 1999) Ez az önkényuralkodók beszédmódja, akik alattvalóiknak félreérthetetlenül kiadják parancsukat: „*Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas*” – Ezt akarom, így parancsolom! Érv helyett érvényesüljön akaratom (Juvenalis, AD. I. sz./1977). De amíg Iuvenálisnál az önkényuralkodónő követelése, hogy végezzenek ki egy rabszolgát, csupán szatíra, úgy a mai globalista önkényuralkodók az egyetem kivégzésére irányuló parancsa véres valóság.

A Német Egyetemi Oktatók Szövetsége (NEOSZ) 2009. február 19-én nyilvános pódiumvitát rendezett Drezdában „*A Bologna-folyamat: egy trójai faló az egyetemi oktatás rendszerében?*” címmel (Bund Freiheit der Wissenschaft, 2009). A hallgatók, oktatók és az egyetem valamennyi dolgozójának küldöttei egyhangúan jelentették ki határozatukban, hogy „*A bolognai folyamat a felsőoktatásért felelős miniszterek, a felsőoktatás fejlesztésével megbízott központok és a rektori konferencia illegitim szövetségének demokráciaellenes diktátuma*” (az idézett határozat 2. pontja). „*Bolognára hivatkozva különböző folyamatokat visznek keresztül, jóllehet sem az egyetemi diploma felszámolásának, sem a kutatás és oktatás szabadsága eltérítésének semmi köze sincs 'Bolognához'. A hallgatói tandíjak bevezetése és a hallgatók, professzorok és karok határozati jogtól való megfosztása sem vezethető vissza 'Bolognára' (annál inkább a rektori konferenciára és a politikai önkényre)*” (az idézett határozat 3. pontja). Mire emlékeztet egy demokráciaellenes diktátum, amelyet egy illegitim szövetség erőszakol ki, ami a karok jogfosztottságához vezet, az egyetemi diplomát felszámolja, a kutatás és oktatás szabadságának véget vet? Sokkal inkább a Maffiára, mint egy jogállam tiszteletre méltó oktatási minisztereire és egyetemi rektoraira!

Annál égetőbbben merül fel a kérdés: Vajon miért nem tiltakoznak az érintettek, hiszen ősi jogaik durva megcsorbítása égbe kiáltóan nyilvánvaló. Ez a középkori Bolognában és a többi egyetemi városban még nagyon másképp nézett ki. Akkor még a hallgatók és az oktatók úgy védekeztek, hogy testületileg egy szomszédos városba tették át székhelyüket, ha megelégtették a helyi hatóságok hatalmaskodását. Teljes nyugalommal megvárták, míg a városatyák megkövették a kegyelmes hallgató urakat, hogy térjenek vissza, ezentúl minden úgy lesz, ahogyan óhajtják.

François Villon idejében, a XV. század közepén annyira elszaporodott a verekedés és a csendzavarás a hallgatók körében, hogy a párizsi rendőrség kivonult a diákok ellen. De az egyetem nem tűrte el ezt a beavatkozást a maga törvénykezésébe, ezért azonnali hatállyal beszüntették az előadásokat és a templomokban megtartandó szentbeszédeket. A városnak engednie kellett.² De akkor még a szolidaritás szelleme uralkodott, s a professzorok és hallgatóik büszkék voltak összetartásukra. Azóta erről mindkét csoportot alaposan leszoktatták.

Ma határozottan nemet kell mondanunk a felsőoktatás gazdasági szemléletére, amely csak a kiadott oklevelek száma felé kacsintgat. Nemet kell mondanunk a teljesítmény kizárólag mennyiségi mutatók alapján történő mérésére. Nemet kell mondanunk a Bachelor-képzésre, legalább addig, amíg egyértelműen be nem bizonyosodik, hogy társadalmunk igényli és foglalkoztatja az ilyen végzettséggel rendelkezőket. Képzésüket miért nem bízhatjuk meglévő főiskoláinkra? Nemet kell mondanunk minden olyan kezdeményezésre, hogy a kutatás és az oktatás az anyagi érdekek igényeihez alkalmazkodjon, s az egyetemet mint gazdasági üzemet szervezze meg, élén egy teljhatalmú Managerrel. Nemet a megfontolatlan összehasonlításokra külföldi felsőoktatási szerkezetekkel, mert ezek nem veszik figyelembe az ottani oktatási rendszerek sajátosságait, s így almát hasonlítanak össze körtével.

Anélkül, hogy komoly ellenvetésekkel találták volna magukat szemben, csaknem tíz éve szajkózzák politikusaink és a rektori konferenciába emelt követők a valamikori pártállam hatalmasaitól ismert logikájú jelszavaikat: *A Bologna-folyamat „megfordíthatatlan” és „megállíthatatlan”, ha még nem is minden tökéletes, de „jó úton járunk”* (bárki is legyen az alany), és *„senki”* (itt sem tisztázott az alany!) *„sem kívánja vissza a régi egyetemi rendet”*.

Elemzésében Morkel (2000) arra a következtetésre jut, hogy botrányra van szükség. Csak az tudja a figyelmet felhívni és a társadalmat megmozgatni. Ez a botrány végre kitört 2009 júniusában, amikor az iskolások és az egyetemisták egész Németországban tiltakoztak és tüntettek. Felháborodásuk jogos, és jól érthető utalásuk arra, hogy a kormány a felelőtlenül harácsoló spekulációjukba belebukott bankok újraélesztésére igen rövid idő alatt elképesztő adómilliárdokat bocsátott rendelkezésre, miközben a köz- és felsőoktatás évtizedek óta hírhedten alulfinanszírozott: *„Bei den Banken seid ihr fix, für die Bildung tut ihr nix”* (értelem-

szerinti fordításban: A bankoknak nyaltok, de az oktatásra...). Itt válik minden porhintés ellenére napnál világosabbá, ki is gyakorolja „demokráciáinkban” a hatalmat! Vajon rossz néven vehetjük-e, ha plakátjaikon sérelmezik a hallgatók, hogy a Bachelor fokozatot csak azért vezették be, hogy mentől gyorsabban átnyomják őket az egyetemen, hogy aztán jól kihasználható munkaerejüket a nagytőke számára gyengén fizetett áruba bocsássák?

A hallgatók tehát tüntettek. De mi van tudós tanáraikkal? Az idősebbje úgy véli: *„Ezt a pár évet még guggolva is kibírom, utánam az özönvíz”*. Aki még fiatalabb – tisztelet a ritka kivételnek – előmenetelét féltve opportunistá módton hallgat. Sokan azzal védekeznek, hogy meg van kötve a kezük. Nos, ez álszent képmutatás! A tudomány, a kutatás és a tan szabadságát mind a német alaptörvény (5. cikkely 3. bekezdésében), mind az e fejezet megírásakor Magyarországon érvényes (1949/20.) alkotmány (70. cikkely G bekezdése) alapjogként garantálja. Tehát mi kényszeríti a professzorokat, hogy alkotmányos jogaik folyamatos leépítését ellenvetés nélkül eltűrjék? Ki tilthatja meg nekünk, hogy hazánk legolvasottabb két napilapjában megjelentessünk egy, a következőhöz hasonló tartalmú fizetett felhívást? *„A bolognai folyamat felelőtlen módon korlátozza a tudomány szabadságát, gátolja a szabad kutatást, és elértékteleníti a tudományos képzés színvonalát. A középkor óta fennálló egyetemi rend minden hibája ellenére lényegesen jobb eredményekhez vezetett.”* Ehhez száz egyetemi tanár aláírása kellene. A felhívás minden hónapban megjelenne új és új aláírókkal. Akkor aligha terjeszthetnék politikusaink az egyetemre vonatkozó hazugságaikat. (Ezzel a módszerrel érte el 2011 februárjában a NEOSZ, hogy a disszertációját plagizáló védelmi miniszter már nem dr. zu Guttenberg: a Kancellár-asszony teljes mellszélességű támogatása ellenére is kénytelen volt minden hivataláról és politikai feladatáról lemondani.) Hogy az oktatóknak valóban ez a véleménye, azt egy reprezentatív oktatói felmérés igazolja, miszerint még a fiatal tanársegédek 84%-a előtt is megbukott a Bologna-rendszer, csupán 16%-uk van pozitív véleménnyel róla (Jaksztat & Briedis, 2009, 11). A fenti kezdeményezést valósították meg a kölni egyetem professzorai 2009. november 26-án a Kölni Kiáltvány közzétételével. *„Követeljük a Bachelor-képzés eltörlését és a demokrácia újra-bevezetését az egyetemen. (...) Végül követeljük, hogy írásban erősítsék meg a tényleges tudományos szabadságot, a kutatás, a tan és a tanítás szabadságát, és hogy*

az egyetem erősítse meg hitvallását eredeti képzési feladata mellett.” (Kölni Kiáltvány, 2009)

Persze van olyan politikus is, aki megkérdőjelezi a Bologna-folyamat állítólagos megfordíthatatlanságát. Rheinland-Pfalz kereszténydemokrata pártelnöke, Christian Baldauf 2009. december 18-án azt írja a Frankfurter Allgemeinenben, hogy a Bologna-folyamat „az egyetemi élet elkorcsosodásához vezetett... azt 'reformnak' [tehát az eredeti alak visszaállításának, Héjj megjegyzése] nevezni a mindent elsöprő szerkezet-átgyűrésok láttán felháborító.” Az új eszménykép „az előre megadott formát pontosan kitöltő szabványdiák”. Ez a politikus végre felteszi a kérdést: „Miért nem vitattuk meg, hogy ezeket a mélyreható rendszerváltoztatásokat és sorsdöntő következményeiket kívánja-e demokratikus társadalmunk? Ki a felelős ma az eredményekért? És miért nem vizsgáltuk meg kihatásait előre egy 'Bologna'-főpróbán, erre önként vállalkozó egyetemeken?” Végül megkérdi: „És mit tanulunk a Bologna-szégnyből?” (Baldauf, 2009)

Miközben Európa szerte, de különösen hazánkban, egyre több egyetemi oktatói státuszt építenek le – a jelenlegi magyar kormánypárt alelnöke még a balneológia szakot is megszüntetné, arra hivatkozva, hogy társadalmunkban nincs igény a *bálnatenyésztésre* (Pokorni, 2011) – az EU tervei szerint minden évfolyam legalább 50%-át egyetemre kell küldeni (Centrum für Hochschulentwicklung, 2009). Ez a tömeg az egyetemeket reménytelenül túlterhelné, és aki épeszű, belátja: badarság, hogy minden második ember olyan képességekkel született, amelyek alkalmassá tennék felsőfokú tanulmányok folytatására. Statisztikai ellentmondás, hogy 50% kimagasló intelligenciával rendelkezék. Németországban 1820 és 1955 között az egy adott évben születettek 2-5%-a érettségizett. 1975-re ez 20%-ra nőtt, mostanra közel 50%. Az egyetemi hallgatók száma 1955 óta megtízszereződött (Reiser, 2010, 125).

Persze a kritikusok a Bachelor-végzettséget éppen a tanulmányaikat félbehagyók képzésének tartják. A Bachelor-fokozat Amerikában csupán azt igazolja, hogy a jelölt alkalmas egy tudományos egyetemi képzésre, vagyis a mi jó öreg érettségink megfelelője.

Nézzük meg, mit hozott a bolognai „múltat-végképp-eltörölni”-mozgalom. Németországban az egyetemet kifelé a rektor (helyenként elnök) képviseli. De őt már nem a demokratikusan megválasztott politikai vezetés nevezi ki, hanem a nagytőkét képviselő egyetemi gazdasági tanács (GT). Ez, és nem az oktatók és hallgatók megválasztott képvisel-

lőiből álló szenátus dönt az egyetem ügyeiben. A GT állhat kizárólagosan külső tagokból is. Tagjai többsége és elnöke mindig külsős kell, hogy legyen. Így az egyetemhez nem tartozó emberek dönthetnek valamennyi jelentős egyetemi kérdésben, anélkül, hogy az egyetem megválasztott grémiumainak lehetősége lenne határozataik ellen védekezni. Ez az igazi szociodarwinizmus: *Survival of the richest* (a leggazdagabb a túlélő)! Érthető, hogy az Evangélikus Egyetemi Oktatók Szövetségének évi közgyűlése 2009-ben kerettémájának címében azt vizsgálja, hogyan lett az egyetem: „*Az alma materből* [kegyes, tápláló anya, Héjj megjegyzése] *nagyipari vállalat*” (Laqueur, Schmidt & Will-Armstrong, 2009)

Az Egyetemi Rektorok Konferenciájának elnökasszonya 2010 januárjában Brüsszelben így nyilatkozott: „*1998 óta hitet vallunk a Bologna-Reform mellett.*” (Wintermantel, 2010) Helyesen inkább az akkor előkészületben levő Bologna-nyilatkozatról kellett volna beszélnie. De legalább megtudjuk, milyen kötelező érvénnyel bír ez a „nyilatkozat”: olyannal, mint a hit megvallása. Tehát itt is a középkori *Cuius regio, eius religio* érvényesül: Akié a föld, annak vallását kell követnünk. A mászt hívóknak – latin szóval a *disszidenseknek* – csak a kivándorlás marad. De hova meneküljünk a globális földesúr vallása elől?

Az új vallás papjai az akkreditációs bizottságok, a minőség-management vizsgálók és az egyetemi rangsorokat felállító bizottságok. Ebben a „szent rendben” a rektorok a főpapok. A hierarchia csúcsát illetően igen nehéz konkrétumokat kipuhatólni. Az új vallás papjai kínosan ügyelnek arra, hogy mindennemű kapcsolatot elkerüljenek a régi kultusz istennőjével, az értelemmel. Hisz az új vallás nem szennyezi magát azzal, ami értelmes.

„*A bizalom jó dolog. Az ellenőrzés még jobb.*” (Lenin). Amivel nem is olyan régen a kommunista diktatúrákat gúnyoltuk, most a tudás Európájának vallásában központi hittétellé vált. Már a XX. század derekán figyelmeztet Guardini (1954) a bürokratizmusnak az egyetemre leselkedő veszélyére. „*Hideg úton létrejött önkényuralom*”-nak nevezi. Ennek az önkényuralomnak van ma az egyetem kiszolgáltatója. Az egyes oktatók számára ez a bürokratizmus újabb és újabb lélekölő rutinfeladatokat hoz magával, ami tulajdonképpen hivatásuk gyakorlásában akadályozza őket. Az Euro-szabvány szerinti ellenőrzés címén a professzorokat apportírozásra idomítják. Az ellenőrzés egyik legfontosabb eszköze az egyes tárgyak akkreditációja, s ennek rendszeres időközönkénti ismét-

lése. Németországban csaknem tízezer egyetemi szak létezik, amit öt-évente (hazánkban nyolcévente), egyenként tíz-tizenötezer eurós akkreditációs bizottsági költségen kell újra hitelesíttetni. „*Ez az eljárás drága, bürokratikus, lassú, nem hatékony, jogilag kétséges és autonómiaellenes*”, tiltakozik nyilatkozatában a NEOSZ (Kempen, 2009). A NEOSZ elnöke 2009 márciusában bojkottra hívott fel: „*Ennek az örületnek véget kell vetnünk!*” (Kempen, 2009). Hangsúlyozza, hogy az akkreditációkényszer eklatáns módon alkotmányellenes, hiszen az, amint feljebb már idéztük, kifejezetten garantálja a művészet, a tudomány, a kutatás, a tan és a tanítás szabadságát.

A tudomány szabadságát és függetlenségét hagyományosan egy államilag megalapozott mozgástér biztosította: az egyetem. A biztosított anyagi eszközöknek köszönhetően az egyetem nyugodtan tervezhető és gazdálkodhatott. Épp ez a független tervezhetőség volt az oka, hogy a középkorban létrejöttek az egyetemek. Az egyetemet mint önrendelkező testületet épp azért alapították, mert az egyetem intézményének védelme nélkül az oktatók és a hallgatók jogállása bizonytalan volt, ki voltak téve az állami és egyházi hatóságok zaklatásának. Nyolc évszázadon keresztül sikerült megőrizni Európa egyetemeinek a pápák, királyok és császárok által garantált önrendelkezési jogát. Ennek a nyolcszáz éves szabadságnak vet véget a Bologna-folyamat.

De a Bologna-folyamat nem csupán óriási mértékű szabadságfosztás. Hatalmas butaság is. Az egyetemek mindezt látva, tudatosan adják föl a kutatás és az oktatás alkotmányban garantált szabadságát.

És mit hoz az evaluáció? Bolognának köszönhetően már nem attól jó egy egyetem, hogy a hallgatóknak magas követelményrendszernek kell eleget tenniük, hanem attól, hogy minél több oklevelet állított ki.

Az oktatás minőségellenőrzése most abból áll, hogy a hallgatók kitöltenek néhány űrlapot. A kapott osztályzatok empirikus érvényessége igen korlátolt, hisz leginkább szimpátia-értékelésként értelmezhetők. Amelyik tanár enyhén osztályozza hallgatóit, maga is inkább számíthat hallgatói jóindulatára az „evaluáció” alkalmával, mint a magas követelményeket támasztó kolléga. Az utóbbi években egyre több olyan hallgató jut be az egyetemre, aki a lehető legkevesebb munkával akar oklevélhez jutni. A vázolt evaluációs gyakorlat tükrében ez lényegesen leSORítja az oktatás fenntartható színvonalát.

Még nehezebb a kutatás EU-szabványos minőségellenőrzése. A régi tudós persze jól tudta, melyik kollégának a kutatása ér valamit, s melyiké nem, de ez a fajta tudós vagy kihalt, vagy nem kíváncsiak a véleményére. A mai professzornak az állandó minőségbiztosítási és akkreditációs munka közepette alig jut ideje kutatásra. Mellesleg a kutatás *minőségét* a megnyert (nagyrészt a globális tőke vállalkozásai által kiírt) pályázati pénzek *mennyiségével* mérik.

Az állandó egyetemi rangsorolások, akkreditációs és evaluációs eljárások, és az inkább kaszárnnyákra, mint a kreatív kutatás központjaira jellemző kontrolllok gondoskodnak arról, hogy a szabványosítás a lehető legalacsonyabb szinthez igazodjon.

„Aki nem vak és érzéketlen, azt a bolognai rendszert már bevezetett egyetemenk mellé vágja az örömvessztetés és a szellemi sterilitás.” (Bolz, 2011, 8)

A Bolognai Nyilatkozat hemzseg a pontatlan megfogalmazásoktól és a logikai hibáktól. Példának okáért szemelvényezzük a nyilatkozat első két bekezdését:

„Az utóbbi évek rendkívüli vívmányainak köszönhetően az európai folyamat egyre növekvő fontosságú, az életet ténylegesen befolyásoló realitássá vált az Európai Unió és annak polgárai számára.” (Bolognai Nyilatkozat, 1999)

Az „európai folyamat” alatt bizonyára Európa egyesítésének folyamatát kendőzik el. A „ténylegesen” szó ténylegesen fölösleges.

„A kitáguló lehetőségek és a többi európai országgal mélyülő kapcsolatok ennek a realitásnak szélesebb dimenziót kölcsönöznek.” (Bolognai Nyilatkozat, 1999)

A „realitás” valóban rendelkezhet – akár több – „dimenzióval” is, és nem csupán „kölcsonzöttel”. De ez(ek) a dimenzió(k) aligha szélesedhet(nek) egy politikai folyamat hatására. Valójában azt szeretnék mondani, hogy Európa egyesítése egyre jobban alakul.

„A Tudás Európája ma már széleskörűen elismert, nélkülözhetetlen eleme a társadalmi és emberi fejlődésnek.” (Bolognai Nyilatkozat, 1999)

A bolognai bölcsek beszéde előtt tán a tudatlanság Európájában él-tünk? És mit jelent az, hogy a tudás Európája nélkülözhetetlen eleme az ember fejlődésének?

A nyilatkozat tele van hasonló ködösítésekkel. Kezdeményezői vagy képtelenek világosan gondolkodni és beszélni, vagy rejtegetnivalójuk van. Reiser (2010) szerint mindkét ok fennáll.

Sok minden, ami a Bologna-folyamat során kirajzolódik és javarészt már meg is valósult, arra az önkényuralmi államra emlékeztet, amelyet Orwell *Ezerkilencszáznyolcvannég*y című regényében felvázol. A lakosság fölötti teljes irányítás még gondolkodásukat és érzelmeiket is meghatározza. Az uralkodók pártja csupán két célt követ: hogy meghódítsa a világot, és hogy egyszer s mindenkorra megakadályozza a független, szabad gondolkodást. E célok eléréséhez a legfontosabb eszköz egy bizonyos nyelvhasználat általánosan kötelező előírása. A párt hivatalos – mai szóhasználattal *politikailag korrekt* – nyelve az *újbeszél*. E nyelv nem ismeri a „tudomány” kifejezést, mivel a tudomány feltétele a gondolkodás szabadsága és az igazság kutatása. Ennek az új nyelvnek hála, már kigondolni sem lehet az „eretnek” gondolatokat, mert az ilyen fogalmakhoz a nyelv szótárából már törölték a szavakat. A szókincset módszeresen csökkentik, az eretnek szavakat és a nemkívánatos értelmi és érzelmi színezeteket lépésről lépésre megszüntetik. Az *újbeszélben* a „szabad” szó már csak „ártatlan” szóösszetételekben létezik, mint „szabadonfutó”, vagy „szabadtéri”; esetleg földrajzi nevekben (például „Szabadka”). A „politikailag szabad” értelem már ismeretlen: politikai és szellemi szabadság már elvi fogalomként sem létezik. De a szókincs leépítése és a nemkívánatos mellékzöngéktől való megtisztítása még korántsem minden. További nyelvi eszköz a gondolkodás irányítására az eufémizmus, ami egészen a fogalom ellentétejéig terjedhet. Bizonyos alapfogalmak régi jelentésük ellenpólusává válnak. Az *„Igazságminisztérium”* valódi feladata a múlt meghamisítása. A korábbi, írásos és tárgyi történelmi dokumentumokat igazítja a Nagy Testvér által kijelölt szemlélethez (kiretusálja a kegyvesztetteket a történelmi emlékekből). A *„Békeminisztérium”* biztosítja az állandó (terrorellenes) háborút. A *„Szeretetminisztérium”* az ÁVÓS típusú pincebörtönök (Dézsi, 1992) gyilkos kínváltásaiért felelős. A *„Bőségminisztérium”* gondoskodik a lakosság ellátásában fellépő mesterséges hiányokról. Maguk a párt jelmondatai is, amelyek az Igazságminisztérium fehér homlokzatán díszelnek, a fordított értelem elvén nyugszanak: *„A háború: béke. A szabadság: szolgaság. A tudatlanság: erő.”* (Orwell, 1949/1989) De az orwelli hatalom számára az eretnkségek eretnksége maga a józan ész. Az ő filozófiájuk szerint a valóság nem létezik. Csúpan az ember agyműködésének kísérőjelensége. Ez a posztmodern filozófia alaptétele is, amelynek a mai intellektuelek között számos követője akad. Magát posztmodernnek nevező világunkban

dogmának kiáltották ki azt is, hogy az igazság nézet kérdése, mindenki a maga igazságát tákolhatja össze. Ezzel az igazság fogalmát szétverték. Meglepő a párhuzam Jézus szavaival: „*Ti atyátoktól, az ördögtől származtok, és atyátok kívánságait akarjátok teljesíteni. Embergyilkos volt kezdettől fogva, és nem állt meg az igazságban, mert nincs benne igazság. Amikor a hazugságot szólja, a magáéból szól, mert hazug, és a hazugság atyjá*” (János evangéliuma, 8:44).

Maga a Bologna-folyamattal kapcsolatban állandóan hangoztatott „reform” szó is eufemizmus. Hiszen, amint feljebb kifejtettük, a *re-form* arra a folyamatra vonatkozik, amikor egy, az idők során megromlott, felbomlasztott intézményt most eredeti formájába *vissza*-állítják, hogy az eredeti terv szerinti rendeltetésének újra megfelelhessen. Csakhogy a Bologna-folyamat éppen *nem* ezt célozza. Alapvetően akarja megújítani a felsőoktatás intézményrendszerét, úgy, hogy kő kövön nem marad. Joggal beszél a Rektori Konferencia elnökszonya „*az alapokat ledöntő változásokról*” (Wintermantel, 2010). Az alapok ledöntése pedig forradalom. Csupán az a meglepő, hogy ezek a forradalmárok – még ha mások irányítják is őket – miniszterek és egyetemi rektorok. Az ilyen magas beosztású állami tisztviselőktől pedig inkább az alkotmányhoz való hűséget várnánk el, semmint hogy forradalmárkodjanak.

De Orwelltől nem csupán a *Newspeak*-et találjuk meg a Bologna-dokumentumokban, hanem a *Doublethink* is jellemzi. A duplagondol „*azt a képességet jelenti, hogy valaki egyidejűleg két, egymásnak ellentmondó nézet birtokában van, s mindkettőt elfogadja. (...) Megfontolt hazugságokat mondani s közben őszintén hinni bennük, elfelejteni bármilyen tényt, ha időszerűtlenné vált*” (Wikipédia: Duplagondol). Halljuk magát Orwellt: „*Tudni és nem tudni, tudatában lenni a teljes igazságnak s közben gondosan megszerkesztett hazugságokat mondani, egyidejűleg két egymást kizáró vélemény birtokában lenni, tudva, hogy ellentmondanak egymásnak és mégis hinni mindkettőben, logikát alkalmazni logikával szemben, elutasítani az erkölcs fogalmát s közben mégis igényt tartani rá, hinni, hogy demokrácia nem is létezhet, s ugyanakkor, hogy a Párt a demokrácia őre, elfelejteni valamit, amikor felejtetni kell, aztán ismét emlékezni rá, amikor arra van szükség, majd azonnal ismét elfelejteni, s ezenfelül még ezt a módszert alkalmazni magával a módszerrel szemben is – ez az utóbbi volt a legkörülmönfontabb az egészben: tudatosan tudatalanságot előidézni s aztán elfeledkezni a végbevitt önhipnózisról. Még a duplagondol jelenté-*

sének megértéséhez is szükség volt a duplagondol alkalmazására.” (Orwell, 1949/1989, 42)

Mi más magyarázata lenne, hogy a Bolognai Nyilatkozat előbb hangsúlyozza, hogy „*kellő tekintettel [kell lenni] a kultúrák, nyelvek, nemzeti oktatási rendszerek sokféleségére és az egyetemi autonómiára*”, de rögtön utána hozzáteszik a nyilatkozat aláírói, hogy elvárják, „*hogy az egyetemek azonnal és pozitívan reagálnak javaslatainkra, és aktívan hozzájárulnak célkitűzéseink sikeres megvalósításához.*” (Bolognai Nyilatkozat, 1999) A Bolognai Nyilatkozat hivatkozik az 1988-as Bolognai Egyetemi Magna Chartára, mint a maga pozitív előzményére. Csakhogy az a Magna Charta az egyetem hagyományos működési rendje mellett kötelezi el magát, amivel a Bolognai Nyilatkozat radikálisan szakít. Nem véletlen, hogy a 319 oldalas Bologna-Reader-nek (2004) nevezett szöveggyűjteményben nem jutott hely az egyoldalú Bolognai Egyetemi Magna Chartának. Annak szellemiségét idézendő itt csupán az első alapelvet vegyük szemügyre.

„A földrajzi helyzetből és a történelmi hagyományokból fakadóan különbözőképpen megszervezett társadalmakon belül az egyetem autonóm intézmény, amely a tudományos kutatásban és az oktatásban hozza létre, értékeli és adja át a kultúra értékeit. Hogy kielégítthesse a kor szükségleteit, kutatási és oktatási tevékenységének minden politikai és gazdasági hatalommal szemben erkölcsi és szellemi vonatkozásban függetlennek kell lennie.” (Bolognai Egyetemi Magna Charta, 1988)

Ez a Magna Charta még eredeti értelmében áll ki az egyetem önrendelkezési joga mellett. Hogyan utalhat akkor egy évtizeddel később az ezt eltipró Bolognai Nyilatkozat erre a dokumentumra, ha nem az Orwell által előrevetített *Doublethink* alkalmazásával?

Orwelltől megtudjuk, mi az egyetlen remény egy ilyen agymosott gondolkodású önkényuralom fölötti győzelemre. Miután a regény hőseit hosszas „kezeléssel” megtörték, így szól a hatalom képviselőjéhez:

„Valami le fog győzni benneteket. Az élet fog legyőzni benneteket.

– Mi irányítjuk az életet, Winston, minden síkján. (...) Vagy talán ismét visszatértél régi rögeszmédhez, hogy a proletárok vagy a rabszolgák fel fognak lázadni, és megbuktatnak bennünket? Verd ki a fejedből! Azok tehetetlenek, mint az állatok. (...)

– Bánom is én! A végén csak legyőznek! Előbb-utóbb rájönnek, hogy kicsodák vagytok, s akkor darabokra tépnek.

– Látod valami jelét annak, hogy ez készülöben van? Vagy valami okot, amiért meg kellene történnie?

– Nem. Csak hiszek benne. Tudom, hogy fel fogtok sülni. Van valami a világegyetemben – nem tudom, mi: valami szellem, valami elv, amelyet sohasem fogtok legyőzni.

– Hiszel Istenben, Winston?

– Nem.

– Akkor hát mi az az elv, amely le fog győzni bennünket?

– Nem tudom. Az Emberi Szellem.

– S te embernek tartod magad?” (Orwell, 1949/1989, 152).

„Az egyetlen, ami a totalitárius hatalommal szemben harcra fogható, az Istenbe vetett hit. Csak egy, a világtól független hatalomba vetett hit biztosíthat elegendő függetlenséget és meggyőződést a törhetetlen szellemi ellenálláshoz. Orwell főhőséből, Winstonból ez hiányzik, ezért ő elveszett.” (Reiser, 2010, 66)

Az Ószövetség azt hirdeti, hogy „a pénznek pedig minden engedelmeskedik.” (A Prédikátor Könyve, 10:19) Bölcs közmondásunk is megállapítja: „PéNZ beszél, kutya ugat”. De ki hitte volna, hogy ez lesz egy egyetemi reform jelmondata? Bár eredeti formájában a másik közmondás úgy szól: „Ember tervez, Isten végez”, Spengler azonban leszögezi: „A szellem tervez, de a pénz végez.” (Spengler, 1922) Megállapíthatjuk: Isten helyére lépett a pénz bálványa, a mammon, a „disznófejű Nagyúr”. (Ady, 1905)

A Nagyiparosok Európai Kerekasztala a Shell, a Petrofina, a Nokia és más multik egyesülete már 1987 óta (vagyis már évekkel a „rendszerátásnak” nevezett rendszerátmentés előtt) propagálja a *Lifelong Learning*-et, azaz az élethossziglan tartó tanulást (ERT, 1987). Ezt 1995-ben egy újabb dokumentum követte, amelynek címe „Oktatás Európaiaknak. A tanuló társadalom felé.” (ERT, 1995) Aláírói között olyan híres felnőttoktatási szakembereket találunk, mint a Shell, a British Petroleum, a Petrofina, a Statoil, a Fiat és a Krupp igazgató tanácsainak elnökeit (ERT, 1995, 34). Ez a jövőért aggódó csoport követeli az életfogytiglan tartó tanulást a bölcsőtől a sírig, arra hivatkozva, hogy csak úgy tudják szavatolni, hogy a polgárt a globális világ mindenkori elvárásaira fel tudják készíteni. (Persze csak összeesküvés-elmélet azt hinni, hogy ezzel a folyamatos indoktrináció lehetőségét kívánják megteremteni.) De ezek a nagyfőként képviselő és a mi javunkat/javainkat akaró oktatási szakemberek nem csupán az európai LLL-oktatás rendjét dolgozták ki,

hanem az ahhoz tartozó emberképet is. Ezek szerint az ember felhasználható erőforrás, emberi tőke („human capital”). Minden humán gondolkodású ember megdermed, ha csak hallja ezt a kifejezést. Pedig nincs félreértés, komolyan gondolják. Ezt bizonyítja az az OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) által kiadott részletes háttér-információs könyv is, amelynek címe „*Human Capital – Hogyan alakítja életedet, amit megtanulsz.*” (Keeley, 2007) Az emberi tőkére pedig ugyanaz az érvényes, mint a tőkére általában. Értékét kizárólag a piac határozza meg. A Bachelor fokozattal az emberi tőke olyan állapotba kerül, hogy a lehető legnagyobb haszonnal (kinek is?) piacra dobható.

De hogyan is jellemezhetnénk a „tudás Európáját”? Az ember szabadsága fölött a piac szabadsága győzedelmeskedett. Ezáltal az embert szolgálóvá alacsonyították, akinek hön emlegetett emberi méltósága csupán üres frázis. A piacnak nincs szüksége szellemében szabad, képzésének köszönhetően öntudatosan független emberekre, amint Kína példája is bizonyítja. A Bologna-folyamat tehát nem csupán a hagyományos egyetemmel számol le, de az Emberi Jogokkal is.

Az ókori Róma oktatói a hét szabad művészetről beszéltek. Hallgatóik szabadok voltak az anyagi gondoktól. Szabad akaratukból tanultak, nem a piac szükségletei határozták meg, mely irányba csiszolják szellemüket. De már Platónnál is világos, hogy a megélhetést szolgáló szakképzés nem képzés (*παιδεία*). Kétségtelen, ez egy arisztokratikus szemlélet. De a történelem során minden magaskultúra hordozója az adott társadalom elitje, akárhogy is nézzük. A Kereszténység óriási érdeme, hogy a képzést az alacsonyabb társadalmi rétegek számára is lehetővé tette, ha a megfelelő adottságokkal rendelkeztek. A nemesi címhez hasonlóan a középkorban a doktori cím is kiváltságokat és előjogokat biztosított.

Platónnál a képzés célja emberképéből ered. Az ember az igazságot kutatja, hogy megértse magát és az őt körülvevő világot. Manapság egyre többet hallunk a kompetenciák fontosságáról. A Bologna-folyamat ezt az eszközt arra használja, hogy ne kelljen tisztáznia a képzés fogalmát. Meghatároz egy sor kompetenciát, amiket kijelöl oktatási célnak. Így a *nevelést* inkább az oktatási célokat súlykoló *idomítás* váltja fel. Az iskola és az egyetem gyakorlótérre válik. De vajon a szellemi folyamatok, az értelem beérése, a belátás és az értelmi horizont az elmélyedés évei alatti fokozatos kitágulása földarabolhatók-e egy kompetencia-lista tételeire? Megválaszolhatók-e a világ és a társadalom szerves egészére, az ember

életének értelmére és céljára vonatkozó kérdések egy kompetencia-lista birtokában? Humboldt idejében nem volt kétséges, hogy a keresztény Európában minden művelt ember ismerte az Evangélium tanítását. De mára az „Új világrend” EU-ja nem csupán alkotmányából számúzta a keresztény nyugat központi értékét, Istent, hanem agresszív módon üldözi a kereszténység szent jelképeit is. Az emberi jogokra hivatkozva tiltotta ki a keresztet az iskolákból 2009. november 3-i ítéletében a Strasbourgi Emberi Jogi Bíróság.³ Az új világrend tehát éppen a „régit”, keresztény világrenddel szemben új, s eldöntötte, hogy az európai identitás ne a kereszténységre és a keresztény hagyományra épüljön. Sajnos nem látni, mit ad helyette, hacsak az alternatívát nem a Bologna-folyamatban kell látnunk. Abban az esetben viszont az alternatíva neve – barbárság.

A keresztény hagyományban az ember szabad akaratának forrása, hogy Isten saját képmására teremtette. Akik azt hirdetik, hogy a szellem csupán az agytevékenység kísérőjelensége, tételüket csak azzal tudják bizonyítani, amit tagadni kívánnak: a független szellemmel. Ezt szemlélteti Humboldt paradoxonja: „Az ember csak a nyelv által ember. De ahhoz, hogy megalkothassa a nyelvet, már embernek kellett lennie” (Humboldt, 1820/1963, 11).

Németországban azzal húzzák alá az egyetemi tanulmányok különlegességét, hogy azt „*akademisches Studium*”-nak nevezik. De Magyarországon is ezt az elnevezést használják, ha ki akarják emelni, hogy valaki egy különlegesen ritka, magas tudományos fokozattal rendelkezik („*akadémiai doktor*”), és az akadémia, amint az MTA honlapján olvashatjuk: „*Magyarország legmagasabb szintű tudományos testülete*”⁴ Ez az elnevezés Platón akadémiajára utal, amit legutóbb XVI. Benedek is hangsúlyozott a Prágai Egyetem vezetői előtt tartott beszédében (Kotek, 2009). Vessünk egy pillantást arra az ősi egyetemre, Platón akadémiajára.

Platón híres *bölcsészkarának* névadó székhelye az Akadémosz Hérosznak szentelt liget. Ez a hős a görög mitológia szerint segített Kasztórnak és Polluxnak meglelni nővérüket, a szép Helénát. Hálából atyjuk, Tündareosz spártai király, mindig megkímélte Akadémosz birtokát, valahányszor hadat viselt Attika ellen.⁵ Tehát az akadémia (egyetem) eleve mitológiai védettséget jelentett a hatalom erőszakával és az erőszak hatalmával szemben. De Platón mester előadásait kiegészítették a kollokviumok és a rendszeres szimpóziumok (szümpínein – συμπίνειν = együtt inni), azaz közös ivászatok. Ez a bölcsészkar nem tanoda volt, hanem magukat

az igazság megismerésének szentelő tanárok és hallgatóik életközössége, jogi formáját tekintve egy a műzásoknak hódoló vallási közösség.⁶

De ha valaki úgy véli, hogy számára a görög klasszikusok már a távoli múlt feledésébe vesznek, vehetjük az egyetem újkori meghatározó alakját is, akinek nevét a német főváros legjelentősebb egyeteme ma is büszkén viseli. Humboldt egyeteme a tiszta tudomány szolgálatában együttműködő, egymást kölcsönösen lelkesítő kutakodók társulása. Ehhez az élethez elengedhetetlenül szükséges, hogy az államtól független legyen, és hogy az oktatók és a hallgatók érdeklődésük szerinti munkájukban szabadon mélyülhessenek el. Az egyetemmel szemben csupán két feladata van az államnak: hogy biztosítsa függetlenségét, és hogy kinevezze professzorait. A professzor Humboldt számára nem a tudás közvetítője, hanem olyan, aki elvezet a tudományhoz, példakép, aki „*diákjának megmutatja, hogyan fogjon bele tudományos vizsgálódásába, hogy újabb ellenőrizhető ismeretekhez jusson, s diákját bátorítja, hogy ebben szerezzen tapasztalatot.*” (Rüegg, 2004, 33) Jelen sorok szerzője ezt a hozzáállást érti a címben szereplő kliensközpontú egyetem fogalma alatt (vö. Klein, 2002). Fontos rámutatni, hogy Humboldt különbséget tett az iskola és az egyetem között. Míg az előbbinél a hangsúly a tudás közvetítésén van, az utóbbi az önálló gondolkodásra, munkára és kutatásra nevel.

Talán még vannak, akik emlékeznek, hogy nem is olyan régen, ha egy művelt embert megkérdeztek, melyik az az európai város, amelyik az „egyetem” szóról eszébe jut, a válasz nem Bologna, hanem Oxford lett volna. (Nota bene az oxfordi egyetem soha nem engedte alkalmazni a „Bologna-rendszert”!) Ezért talán nem közömbös megvizsgálni, hogyan is vélekedik az Oxford-mozgalom megalapítója, John Henry Newman az egyetem feladatáról. Először is leszögezi, milyen NE legyen az egyetem. Ne legyen a különböző foglalkozások kiképzőhelye. A képzés ne a részlegekre bontott tudás és a készségek szakonként elszigetelt leadását szolgálja. Tehát ne legyen a tudás áruháza, mint amit Amerikában divatosan *multiversity*-nek, azaz sokadalomnak neveznek. Az ilyenről mondja Newman, az egy „*bazár, egy vegyesbolt, ahol az áruk kupacokban csillognak, vagy egy olcsó fogadó, ahol egymás mellett a legkülönbözőbb emberek megszállnak. Egyiknél is, másiknál is, helyükbe bármikor tehetnek mást.*” (Newman, 1873/1996, 391) Newman szerint az egyetem sem hatalmi, sem gazdasági célokat nem követhet. Feladata a szellem művelése, amit képzésnek is mondhatunk. Ezt Newman élesen elkülöníti

a betanult tudástól. Számára a tudomány nem csupán tudás, hanem olyan tudás, amely a szellemi emésztés beépítő folyamatát végigjárta. Olyan valami, ami a sok megfigyelés és ismeret feldolgozása által feltárja a világ szerves egységét. Ebben rejlik a hatalma. Tehát nem maga a tudás hatalom, csak a megemésztett, szerves egységében megértett tudás, azaz a tudomány.

A tudományra való képzés, az elmélyülés folyamatának feltétele a szabadság és az idő. A tudomány elkötelezettjének legyen szabad avval foglalkoznia, abban elmélyednie, amit éppen fontosnak, vagy érdekesnek érez, és álljon rendelkezésére annyi idő, amennyit ez a folyamat befejezéséig igényel. A kötelező teljesítménymérő, a minőségellenőrzés gyilkos méreg a kutatás folyamatára, ezekkel csak azt lehet elérni, hogy a tudomány, lassan de biztosan kipusztul.

Newman arra is figyelmeztet, hogy az egyetem hagyományosan *Alma Mater*, azaz gyermekeit jóságosan tápláló anya. Mint ilyen, nem lehet a hatalom vagy a gazdaság kiszolgálója. Az *Alma Mater* a védelmére és gondoskodására bízottak valamennyiét ismeri, nem gyár, nem műhely és nem taposómalom. Sajnos nem megalapozatlan a félelem, hogy az *emberi tőkével* sáfárkodó „Tudás Európája” épp azt szeretné megvalósítani, amitől Newman óvva int bennünket. Ha ezt a vadhajrást nem nyessük le, ne csodálkozzunk, ha a hatalom hamarosan azt is ránk kényszeríti, hogy ujjlenyomatunk és DNS-mintánk mellett a tőkeértékünket is személyi igazolványunkra kódolják.

Kíméletlen elemzésünk végéhez közeledve vegyük szemügyre, milyen megoldást javasol „Bologna” két avatott szakértő professzora:

„A legjobbakat kell támogatni, nem a hatalom által politikailag korrektnek kikiáltottakat, mind az egyetemi felvételek, mind pedig a professzori kinevezések terén. Ha át tudunk lépni ezen a küszöbön, akkor megnyílik előttünk az akadémiai szabadság birodalma. Az egyetemek hallgatóikat ne megbízóként vagy vásárlóként kezeljék, hanem felnőtként. És a tudományhoz való elhivatottságból ne üzzenek gúnyt azáltal, hogy szolgáltatóiparrá alacsonyítják.” (Bolz, 2011, 9. Norbert Bolz a médiatudomány professzora a Berlini Műszaki Egyetemen. Tanulmánya *„Humboldt kiűzése”* címen jelent meg a német egyetemi oktatók „Kutatás és Oktatás” című havilapja vezércikként 2011 januárjában).

A másik kútfő Marius Reiser, a mainzi Johannes Gutenberg Egyetemen a filológia és a bibliai hermeneutika professzora:

„Minek kell történnie, ha tényleg meg akarnánk reformálni az egyetemet?

- 1. Először is le kell szállítani a hallgatók számát, amíg a hallgató/oktató arány ésszerű lesz. Sokkal jobban oda kell figyelni a felvételizők alkalmasságára. Az egyetem nem az iskola mulasztásainak bepótlására való.*
- 2. Az intellektuális és az általános műveltségnek mind a gimnáziumban, mind az egyetemen nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani. Ide tartozik a nyelvi nevelés és a világosan érthető előadás képessége is.*
- 3. Azt az állítólagos reformot, ami „Bologna” címkéje alatt fut, teljes egészében vissza kell venni. Ez többek között azt jelenti, hogy helyre kell állítani az egyetemek önrendelkezését, és meg kell szüntetni a felsőoktatási és gazdasági tanácsokat, ahol külső tagok a meghatározók. Le kell mondani a célegyeztetésekről és az akkreditáció szörnyszüleményéről. Helyre kell állítani a korábbi tanulási és tanítási szabadságot. A gazdasági vállalkozásoknak legfeljebb tanácsadói szerepe lehet.*
- 4. Az egyetem meghatározó feladatává újra a maga jogán folyó ismeret-szerzést és az igazság módszeres feltárását kell tenni.*
- 5. Az egyes szakok felépítésének és tartalmának meghatározása kizárólag a karok feladata. Nem tűrhető meg a kényszermodularizálás. [Bolz a modulok és projektek kikényszerítése által a kutatás és az oktatás euro-szabványosított eljárásánáról („Technisierung”) beszél. Szerinte ez a „szellemi szabadság államosítása” (Bolz, 2011, 8).]*
- 6. Központi szerepet kell, hogy kapjon a magas adottságúak támogatása. Ehhez megfelelő anyagi fedezetet is kell biztosítani.*
- 7. Az oktatókat tehermentesíteni kell az ügyintézési feladatok alól, amire nem alkalmasak, és amire nem képezték ki őket.*

Miután ezt a reformot megvalósítottuk, véget kell vetni az elviselhetetlen reformmániának, hogy az oktatók és hallgatóik munkájukban nyugodtan elmélyülhessenek. Amennyiben nem tudnánk megvalósítani ezt a helyreállítást, vége az egyetemeknek Európában. Ezt becsülettel be is kell ismerni, s az intézményeket ennek megfelelően át kell keresztelni.” (Reiser, 2010, 137)

Bár a leírt okfejtés nagyrészt németországi tapasztalatokon nyugszik, a jelen sorok szerzője, mint kultúrák közötti közvetítő, a kliensközpontú-

ság (Klein, 2002) értelmében fontosnak tartja, hogy mindez Magyarországon is tudatosuljon. Manapság hazánkban igen nagy divat a nyugatot vakon követni, mindenben aggályoskodni, hogy vajon a mindenható EU mit szól majd egy adott magyar kezdeményezéshez – persze itt nem a Széll-Tolók EU-konform terveire gondolok. Aki azonban nyugatra orientálódik, azaz nyugatra keletel, aki onnan várja a megvilágosodást, alighanem csalódás fogja érni, hisz a nap még az uniós komisszárók kedvéért sem kel fel nyugaton. Viszont, ami már nyugaton is megbukott, azt csak a világ legnagyobb bolondja akarná saját bőrére mégis megtapasztalni.

Befejezésül térjünk vissza a címhez:

Egyetem, begyetem tengertánc, Hajdú sógor, mit kívánsz? Nem kívánok egyebet, csak egy falat kenyeret.

A Bologna-folyamat kifejtett veszélyei a tudomány, a kutatás, a tan és a tanítás szabadságára, történeti nemzettudatunkra, emberképünkre és emberségünkre csupán addig bírnak fenyegető erővel, amíg Hajdú sógorral el tudják hitetni, hogy falat kenyéréért is reszketnie kell.

Irodalomjegyzék

Ady, E. (1905). *Harc a Nagyúrral*, <http://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/ady/nagyur.htm> (2011. március 22.)

Baldauf, Ch. (2009). *Fremde Federn: Der Standardisierte Student als passgenauer Werkträger*. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 2009. 12. 18.

Bolognai Egyetemi Magna Charta (1988). http://www.felvi.hu/pub_bin/kep/felsooktatasisimuhely/magna_charta_magyar.pdf (2011. március 11.)

Bolognai Nyilatkozat (1999). www.edupress.hu/dokumentumok/Bolognai_nyilatkozat.doc (2011. március 11.)

Bologna-Reader (2004). http://www.hrk.de/bologna/de/Bologna_Reader_gesamt.pdf (2011. március 11.)

Bolz, N. (2011). *Die Austreibung Humboldts*. *Forschung & Lehre*, 18, 8-9.

Bund Freiheit der Wissenschaft (2009). *Bologna-Prozess in Deutschland: ein Trojanisches Pferd für das deutsche Hochschulsystem?* Különkiadás 2009 február.

Centrum für Hochschulentwicklung (2009). <http://www.che.de/cms/?getObject=5&getMeta=277&CB=5&getLang=de&checkpoint=118#3> (2011. március 11.)

Dézi, Z. (1992). *A Köztársaság téri pincebörtönök titkai*. A Magyar Televízió két részes dokumentumfilmje. <http://kkbk.blog.hu/2009/09/22/pincebortonok> (2011. március 12.)

ERT (Nagyiparosok Európai Kerekasztala). (1987). http://www.ert.be/working_group.aspx?wg=15 (2011. március 12.)

ERT (1995). *Education for Europeans. Towards the learning society*. <http://www.ert.be/doc/0061.pdf> (2011. március 12.)

Font, M. (2002). *A középkori pécsi egyetem*. Jelenkor, 45, 473-480. <http://jelenkor.net/main.php?disp=disp&ID=366> (2011. 03. 22.)

Guardini, R. (1954). *Verantwortung; Gedanken zur jüdischen Frage*. München: Kösel.
Humboldt, W. von (1820/1963). *Über das vergleichende Sprachstudium...* In: Flitner, A. – Giel, K. (szerk.), Wilhelm von Humboldt: Werke in fünf Bänden. III. Schriften zur Sprachphilosophie. Berlin.

Iuvenalis, D. I. (AD I. sz./1977) *Szatírák*. Budapest: Európa.

Jakszat, S., Briedis, K. (2009). *Studienstrukturreform und berufliche Situation aus Sicht des wissenschaftlichen Nachwuchses Ergebnisse der ersten WiNbus-Befragung*

http://www.winbus.eu/studies/WiNbus_Studienstrukturreform.pdf (2011. március 12.)

János Evangéliuma.

<http://www.kereszteny.hu/biblia/showchapter.php?reftrans=2&abbook=Jn&numch=8> (2011. március 15.)

Keeley, B. (2007). *Human capital. How what you know shapes your life*. OECD-Insight.

Kempen, G. (2009). *Es reicht - diesem Unsinn muss eine Ende gemacht werden! DHV will zu Boykott gegen Programmakkreditierung aufrufen*.

[HTTP://WWW.HOCHSCHULVERBAND.DE/CMS1/PRESSEMITTELUNG+M53B7FB95070.HTML](http://www.hochschulverband.de/cms1/pressemittteilung+M53B7FB95070.html) (2011. MÁRCIUS 11.)

Klein, S. (2002). *Gyerekközpontú iskola*. Budapest: Edge.

Koltai, D. (2010). *Ünnepi beszéd a PTE FEEK diplomakiosztó ünnepségén, 2010. 07. 01.-én*.

Kölni Kiáltvány (2009). *Kölner Erklärung zum Selbstverständnis der Universität*. http://de.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6lner_Erkl%C3%A4rung#2009:_E2.80.9EK.C3.B6lner_Erkl.C3.A4rung_zum_Selbstverst.C3.A4ndnis_der_Universit.C3.A4t.E2.80.9C (2011. március 11.)

Kotek, F. (2009). *Seine Heiligkeit unter den Akademikern*. <http://navstevapapeze.cz/artikel/Seine-Heiligkeit-unter-den-Akademikern/fg/Setkani-s-akademickou-obci%5Bde%5D> (2011. március 13.)

Laqueur, G., Schmidt, I., & Will-Armstrong, J. (2009). *Von der Alma Mater zum Bildungskonzern?* Berlin: Lit.

Lenin, W.I. *Idézetek* http://www.citatum.hu/szerzo/Vlagyimir_Iljics_Lenin (2011. március 13.)

Morkel, A. (2000). *Die Universität muss sich wahren. Ein Plädoyer für ihre Erneuerung.* Darmstadt: Primus.

Német Egyetemi Rektori Konferencia (2001). *Határozat: Németország az európai felsőoktatási térségben.* http://www.hrk.de/de/beschluesse/109_323.php#I (2011. március 11.)

Newman, J. H. (1873/1996). *The idea of a university.* New Haven: Yale University Press.

Orwell, G. (1949/1989). *1984.* Budapest: Európa. <http://mek.oszk.u/00800/00896/00896.htm> (2011. március 13.)

Pokorni, Z. (2011). TV 2 Mokka-interjú 2011. 02. 25. <http://www.red-help.net/Pokorni-nevet-arany-betukkel-irjak-be-a-balnatenyesztes-nagykonyvebe> (2011. március 15.)

A Prédikátor Könyve. Káldi-Neovulgata. <http://www.kereszteny.hu/biblia/showchapter.php?reftrans=3&abbook=Pr%E9d&numch=10> (2011. március 15.)

Reiser, M. (2010). *Bologna: Anfang und Ende der Universität.* Bonn: Deutscher Hochschulverband

Rüegg, W. (2004). *Geschichte der Universität in Europa.* München: Beck.

Spengler, O. (1922). *Szellem és pénz. A demokrácia önfelszámolása a pénz révén.* <http://paradoomer.blogspot.com/2010/12/oswald-spengler-nyugat-alkony-ii-1922.html> (2011. március 15.)

Stürmer, M. (2009). *Bologna – Bildungsreform ist gescheitert.* Die Welt, 2009. 11. 24. <http://www.welt.de/debatte/kommentare/article6075790/Bologna-Bildungsreform-ist-gescheitert.html> (2011. március 15.)

Wikipédia: *Duplagondol.* <http://hu.wikipedia.org/wiki/Duplagondol> (2011. március 15.)

Wintermantel, M. (2010). *HRK-Präsidentin appelliert an Politik.* http://www.hrk.de/de/presse/95_5337.php (2011. március 11.)

⁶ Boschetti Alberti, Maria (1951), *Il diario di Muzzano*. La Scuola, Brescia, 26. oldal.

⁷ Uo. 9. oldal.

⁸ Pizzigoni, Giuseppina (1922), *Linee fondamentali e Programmi della Scuola Elementare Rinnovata secondo il Metodo Sperimentale*. G. B. Paravia, Milano. Újabb kiadását lásd: Ristampato Editrice La Scuola, Brescia, 1956,

De Bartolomeis, Francesco (1953), *Giuseppina Pizzigoni e la „Rinnovata”*. Nuova Italia, Firenze.

⁹ Lásd a 6. jegyzetet, 31. oldal.

¹⁰ Kurucz Rózsa (szerk.) (1995), *Montessori-pedagógia*. NODUS Kiadó, Veszprém.

¹¹ Boschetti Alberti, Maria (1960), *La scuola serena di Agno*. V. ediz., I. ristampa, La Scuola, Brescia, 29-76. oldal.

Néhány további irodalom:

Fischer, Reinhard-Peter Heitkämper (2005), *Montessori Pedagogik: aktuelle und internationale Entwicklungen*. LIT Verlag, Münster.

Orelli, Giovanni (1986), *Letteratura delle regioni d'Italia: Storia e testi*. Editrice La Scuola, Brescia.

Scurati, Cesare – Caimi, Luciano (2006), *Profili nell'educazione: ideali e modelli pedagogici nel pensiero contemporaneo*. Vita e Pensiero, Milano.

Spadolini, Bianca (2004), *I problemi dell'educazione*. Armando Editore, Roma.

Stäuble Antonio - Stella Angelo (1987), *Lingua e letteratura italiana in Svizzera: atti del convegno tenuto all'Università di Losanna, 21-23 maggio*. Edizioni Casagrande, Bellinzona.

40. Egyetem, begyetem, tengertánc – Vissza a kliensközpontú egyetemhez

¹ Ennél a cikknél – a kötet többi írásától eltérően – meghagytuk a szerzőkre névvel és évszámmal történő hivatkozást. Az így létrejött *Irodalomjegyzék* kivételesen közvetlenül az írás végén található. A Jegyzetbe kerültek viszont a szövegben csak számokkal jelzett internetes hozzászérésekre vonatkozó hivatkozások.

² http://hu.wikipedia.org/wiki/Fran%C3%A7ois_Villon

³ <http://emberijog.eu/Lautsi-v--Italy.php>

⁴ http://mta.hu/cikkek/akademiarol__22321

⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Akademios>

⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Plato%27s_Academy